

MIŠLJENJA I SMJERNICE MJERODAVNIH PROFESIONALACA U VEZI S PROBLEMOM TAMNE BROJKE NASILJA

Doc. dr. sc. Ruža Karlović *

UDK: 343.615:311.21-056.49 (497.5)

316.356.2:343.226(497.5)

DOI: 10.3935/zpfz.75.2.3

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: lipanj 2025.

Cilj ovog istraživanja bio je steći dublji uvid u kontekst tzv. tamne brojke nasilja – odnosno neprijavljenih slučajeva – kroz iskustva i mišljenja mjerodavnih profesionalaca. Istraživački problem usmjeren je na razumijevanje razloga zbog kojih žrtve nasilja ne prijavljuju svoje iskustvo, a u skladu s tim oblikovana su i istraživačka pitanja prema utvrđenom protokolu istraživanja. Kvalitativno istraživanje provedeno je metodom polustrukturiranih intervjua s profesionalcima iz četiri ključna sektora: zdravstva, odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi te sigurnosno-pravosudnog sustava, na području Zagreba i Osijeka. Rezultati su pokazali da ispitanici redovito prijavljuju očite slučajeve teškog fizičkog nasilja, dok se drugi oblici nasilja – poput psihičkog nasilja ili onoga koje ostavlja manje vidljive posljedice – češće nalaze u sferi tamne brojke. Tijekom intervjua se posebice istaknulo nasilje u obitelji kao dominantna tema, s obzirom na njegove snažne posljedice kako za pojedinca tako i za društvo u cjelini. Iako statistike pokazuju da su muškarci češće počinitelji nasilja, sudionici istraživanja upozoravaju i na nedovoljno vidljive žrtve – djecu, muškarce i starije osobe – koje često ostaju izvan sustava zaštite. Kao najčešće razloge neprijavljivanja nasilja, ispitanici navode: strah žrtava od počinitelja, stigmatizaciju, nedovoljnu informiranost o postupku prijave, spor protok informacija među institucijama te zakonsku obvezu čuvanja povjerljivosti. Na kraju, rad donosi i prijedloge profesionalaca za unaprjeđenje sustava prijavljivanja nasilja, na temelju njihova terenskog iskustva.

Ključne riječi: nasilje, tamna brojka, prijavljivanje nasilja, obiteljsko nasilje

* Dr. sc. Ruža Karlović, docentica Veleučilišta kriminalistike i javne sigurnosti, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Avenija Gojka Šuška 1, 10000 Zagreb; rkarlovic@fkz.hr;

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6810-0062

1. UVOD¹

Ovo istraživanje provedeno je kao aktivnost u sklopu projekta Hrvatski monitor nasilja kojemu je glavni cilj bio istražiti pojavne oblike, uzroke i procesuiranje nasilja s fokusom na zaštiti osobito ranjivih skupina. Valja istaknuti kako je ovaj projekt svojim interdisciplinarnim pristupom izučavanja nasilja kao štetne društvene pojave otvorio prostor za umrežavanje i uvezivanje različitih relevantnih struka koje zajednički mogu i moraju dati svoj doprinos borbi protiv namjernog i svjesnog nasilničkog ponašanja, kako na makrokulturološkoj, vrijednosnoj razini društva tako i u svojoj mikroradnoj i životnoj sredini. Doprinos će biti učinkovitiji što je veća osviještenost i sposobnost svake osobe da se u svom životu i radu vodi moralnim normama, etičkim načelima struke te zakonskim propisima. Dakle, jedna od projektnih aktivnosti bilo je istraživanje fenomenologije neprijavljenog nasilja iz perspektive stručnjaka kako bi se razumjela njegova realnost i kontekst u kojem se događa, a ne prijavljuje. Za potrebe kriminološke i empirijske detekcije nasilja neki autori predlažu shvaćanje nasilja na način da se njime obuhvati svako namjerno nanošenje fizičke boli ili usmrćivanje druge osobe.² U kontekstu ovog istraživanja valja dodati kako je nasilje društvena činjenica koja je društveno konstruirana i mijenja se tijekom vremena i prostora. Poznati francuski sociolog Durkheim ističe kako je društvena činjenica svaki način djelovanja koji je u mogućnosti provoditi vanjsku silu nad pojedincem. Smatra da s društvenim pojavama treba postupati kao s podacima, jer su oni polazna točka znanosti. Također, smatra da je sociologiji prijelaz iz subjektivnog u objektivno stanje lakši nego psihologiji, jer društvene činjenice imaju neposredna i prirodna obilježja stvari. Njegovim riječima: "Pravo postoji u zakonima, dinamika svakidašnjega života uključuje se u statističke brojeve, a ukusi u umjetnička djela."³ Durkheimova izjava sažima njegovu temeljnu ideju da se društvene činjenice mogu objektivno proučavati kroz njihove vanjske manifestacije. Zakoni odražavaju formalizirane norme i vrijednosti društva, pokazujući što zajednica smatra prihvatljivim ponašanjem. Statistički podatci

¹ Istraživanje je provedeno u okviru Uspostavnog istraživačkog projekta "Hrvatski monitor nasilja – Istraživanje pojavnih oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava" (CroViMo), koji je sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost (UIP-2017-05-8876). Službena stranica projekta: www.violence-lab.eu.

² Getoš Kalac, A-M.; Šprem, P., *Kaznenopravno i kriminološko poimanje "delinkventnog" nasilja u Hrvatskoj*, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. XI, br. 1, 2020., str. 119 – 132.

³ Cvjetičanin, V.; Supek R., *Emile Durkheim i francuska sociološka škola*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2003., str. 47.

omogućuju uvid u obrasce svakodnevnog života, poput kriminaliteta, razvoda ili samoubojstava te otkrivaju društvene trendove i odstupanja. Čak i ono što se često smatra osobnim, poput umjetničkog ukusa, prema Durkheimu ima društvenu osnovu jer ovisi o kulturi, obrazovanju i društvenom položaju pojedinca. Time on pokazuje da se pravo, ponašanje i kultura mogu znanstveno analizirati jer svi odražavaju temeljne strukture i vrijednosti društva.

Navedeno otvara prostor za širu raspravu o suvremenom nasilju i njegovu prikazu u društvu. Među stručnjacima se danas često raspravlja je li današnje društvo zaista nasilnije nego nekada ili su nove tehnologije i mediji jednostavno razotkrili oblike nasilja o kojima prije nismo imali saznanja. Upravo s tim pitanjem u fokusu, ovo istraživanje usmjereno je na razumijevanje percepcije mjerodavnih stručnjaka o kontekstu neprijavlivanja nasilja. Neprijavljeno i neotkriveno nasilje u stručnoj literaturi poznato je kao tamna brojka kriminala (engl. *dark figure of crime*, njem. *Dunkelfeldaten*, tal. *cifra oscura del crimine*), a proučavaju je kriminalisti, kriminolozi i sociolozi kao važan segment društvene stvarnosti koja oblikuje i odražava društvene procese. Sociološko objašnjenje tamne brojke⁴, jednako kao i objašnjenje kriminala i nasilja kao društvenih pojava, podrazumijeva društveno okruženje kao najvažniji generator kako otkrivenog i prijavljenog nasilja tako i onog neotkrivenog i neprijavljenog relevantnim institucijama. O razlozima neprijavlivanja raspravljat će se poslije u tekstu na temelju izjava intervjuiranih stručnjaka. Tamna brojka je općenito omjer stvarno počinjenog kriminala i onoga za koji se saznalo i prijavilo mjerodavnim službama. No, valja napomenuti kako taj neotkriveni kriminal iskrivljuje službenu statistiku kriminala koju vode relevantne službe.

Fenomen tamne brojke kriminala – odnosno kaznenih djela koja nikada ne dopiju do službene statistike jer ostaju neprijavljena – odavno je predmet stručnih i znanstvenih rasprava. Početci računalne obrade i statističkog praćenja kriminala sežu u radove André-Michela Guerryja⁵, francuskog odvjetnika i statističara, koji je još u prvoj polovici 19. stoljeća izračunavao stope imo-

⁴ Kriminologija rabi sociološke spoznaje o nasilju i etiologiji nasilja. Horvatić je ulogu kriminologije opisao kao most između sociologije i kaznenog prava, s tim da jedna bez druge ne može. Vidi Horvatić, Ž., *Elementarna kriminologija*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 27.

⁵ André-Michel Guerry bio je francuski odvjetnik i samouki statističar, poznat kao jedan od osnivača moralne statistike. Zajedno s Adolpheom Queteletom, razvio je pristup koji se koristio statistikom za proučavanje društvenih pojava, što je poslije pridonijelo razvoju sociologije, kriminologije i modernih društvenih znanosti. Vidi više na: <https://pelasbarbasdeneptuno.blogspot.com/2012/09/brindando-origem-timtim37.html> (30. rujna 2024.).

vinskog kriminala te kriminala protiv života i tijela, istodobno promatrajući sociodemografske karakteristike počinitelja, poput dobi i spola. Guerry je prvi potaknuo rasprave o uzrocima kriminalnog ponašanja, postavljajući pitanje o ulozi slobodne volje naspram društvenog determinizma. Njegova istraživanja postavila su temelje moralne statistike.⁶ Prva objavljena rasprava o samom pojmu tamne brojke pripisuje se Bulweru (1836.), dok su Adolphe Quetelet i njegovi suvremenici iz 1830-ih dodatno razvijali koncept primjenom statističkih metoda za analizu društvenih devijacija.⁷ Quetelet je naglašavao kako tamna brojka kriminala i društvenih devijacija ne ovisi isključivo o težini i učestalosti samih kaznenih djela, već i o učinkovitosti pravosudnog sustava.⁸ Prema njegovu mišljenju, pravično vođeni kazneni postupci trebali bi biti brzi, nepristrani i prilagođeni okolnostima konkretnog slučaja, kako bi se jasno razgraničila nedužnost od krivnje, čime bi se pridonijelo smanjenju neotkrivenog i neprijavljenog kriminala.^{9,10} Istraživanja o razlozima neprijavlivanja nasilnih delikata pokazuju kako je žrtvina odluka da ne prijavi vlastitu viktimizaciju policiji zapravo ozbiljno kompromitiranje jedne od najvažnijih funkcija kaznenopravnog sustava koja podrazumijeva odvratanje od kriminalnog i nasilnog ponašanja. Međutim, neprijavlivanje policiji je subjektivna odluka koju žrtve uglavnom donose na temelju *cost-benefit* analize (postavki teorije racionalnog izbora).¹¹

Kao teorijsko uporište za navedeni pristup analize podataka opravdano je pozvati se na tradiciju simboličkog interakcionizma koja je povezana s teorijom etiketiranja, teorijom društvenih uloga te teorijom društvene akcije koje su više fokusirane na izučavanje društvenih pojava i interpersonalnih relacija na mikro razini društvene strukture. Drugim riječima, interakcionistička perspektiva izučavanja društvenih pojava i društvenih interakcija fokusirana je na svakodnevicu pojedinca koja je prožeta različitim simbolima i interpretacijom tih simbola,

⁶ Biderman, A. D.; Reiss, A. J., *On Exploring the Dark Figure of Crime*, The Annals of the American Academy of Political and Social Science, vol. 374, br. 1, 1967., str. 1 – 15.

⁷ *Ibid.*

⁸ Sintagmu tamna brojka prvi je uporabio belgijski matematičar i sociolog Adolphe Quetelet 1832. godine. Usp. Aljumily, R., *Quantitative Criminology: Bayesian Statistics for Measuring the "Dark Figure" of Crime*, SSRN Electronic Journal, 2017., dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=2999280> (1.6.2025.).

⁹ Mosher, C. J.; Miethe, T. D.; Phillips, D. M., *The mismeasurement of crime*, Sage, Thousand Oaks, CA, 2002., str. 28.

¹⁰ Krapac, D., *Trajanje kaznenog postupka i pravo na kazneno suđenje u razumnom roku*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 1, 2013., str. 5 – 70.

¹¹ Asiana, A.; Zhong, H., *Victims rational decision: A theoretical and empirical explanation of dark figures in crime statistics*, Cogent Social Sciences, vol. 8, br. 1, 2022., str. 1 – 15.

ponašanjem pojedinaca te razlozima i načinima donošenja odluka za određeno ponašanje u određenom kontekstu. Svaki pojedinac tumačenjem simbola u društvu usklađuje svoje ponašanje. Sociologija to jednostavno objašnjava tako da ljudi usklađuju svoje ponašanje sa značenjima simbola koji ih okružuju i s mogućom situacijom koja bi se mogla reflektirati i na njihov život u bilo kojem segmentu. To se naziva Goffmanov dramaturški koncept predstavljanja osobe u svakodnevnom životu, ali i reagiranja pojedinaca na određene situacije.¹² No, valja imati na umu kako je svaki pojedinac osim što je društveno biće također biološko i psihološko i duhovno biće te o svim tim karakteristikama pojedinca ovisi kako će reagirati u određenoj situaciji te kako će svojim ponašanjem i akcijom oblikovati društvene procese. Primjerice, u predmetnom istraživanju ističu se strah od osвете i strah od neučinkovitosti sustava, kao situacije koje bi se mogle negativno reflektirati na život osobe koja bi prijavila nasilje i zato se ističu kao razlozi neprijavlivanja nasilja. Cifrić smatra kako treba poticati rasprave o funkcioniranju društva i sustava jer sustav ne bi smio postati sam sebi svrha, nego bi trebao služiti društvu i pojedincu.¹³

Tragom navedenoga, najvrjedniji dio ovog istraživanja jest dobivanje empirijske provjere navedene teorijske perspektive od strane sudionika intervjua uz pomoć istraživačke metode tematske analize, a na temelju induktivnog zaključivanja o ponašanjima stručnjaka kad je u pitanju nasilje. Pretraživanjem sadržaja domaćih znanstvenih i stručnih radova na centralnom portalu hrvatskih stručnih i znanstvenih časopisa – Hrčak¹⁴ prema ključnoj sintagmi, tamna brojka, nema puno radova u kojima se raspravlja o tamnoj brojci kriminala i nasilja u kontekstu fenomenologije kažnjivih ponašanja i nasilja. Radi nedostatnosti istraživanja i publikacija na temu tamne brojke nasilja iznimno je vrijedno pridonijeti ovom nedostatku putem empirijskog istraživanja, makar i kroz prigodni uzorak profesionalaca.

Cilj ovog istraživanja bio je usporediti iskaze mjerodavnih stručnjaka iz različitih sektora te analizirati njihove odgovore na pitanja koja se odnose na fenomenologiju i etiologiju neprijavlivanja nasilja. Analiza iskaza ispitanika omogućit će dublji uvid u trenutačno stanje u pogledu procedura prijavljivanja nasilja, razloge neprijavlivanja te pružiti temelj za formuliranje preporuka za učinkovitije upravljanje fenomenom tamne brojke nasilja.

¹² Ritzer, G., *Suvremena sociologijska teorija*, Globus, Zagreb, 1997., str. 195.

¹³ Cifrić, I., *Čovjek u društvu i sistemu*, Media, culture and public relations, vol. 3, br. 2, 2012., str. 111 – 119. Cifrić ističe kako su društvo i sustav postali dva svijeta te da pojedinac postaje broj, nemoćan pred sustavom.

¹⁴ Čitatelji se mogu upoznati s relevantnom literaturom u ovoj nacionalnoj bazi znanstvenih i/ili stručnih radova, dostupnoj na: <https://hrcak.srce.hr/>.

1.1. Cilj i problem ovog istraživanja

Cilj istraživanja bio je uvid u fenomenologiju nasilja i kontekst tamne brojke kaznenih djela s elementima nasilja iz perspektive i iskustva eksperata. Cilj je bio i pokušaj dobivanja boljeg i dubljeg uvida u razloge neprijavlivanja nasilja. Tragom toga postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati imaju li sudionici profesionalno iskustvo s nasiljem i/ili procesom prijavljivanja nasilja
2. Ispitati je li u profesiji sudionika uvijek jasno koje su to situacije kada treba prijaviti nasilje
3. Ispitati postoje li u instituciji u kojoj sudionici rade jasna procedura i protokoli prijave nasilja
4. Analizirati razloge neprijavlivanja nasilja
5. Analizirati načine poboljšanja procesa prijavljivanja nasilja

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Prije rada na ovom istraživanju, za njegovu provedbu dobivena je suglasnost Etičkog povjerenstva Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Ovo istraživanje spada u kategoriju kvalitativnih istraživanja kojih je prvenstvena svrha prikupljanje novih spoznaja putem opisivanja iskustava sudionika. S obzirom na to da je uzorak relativno mali, za potrebe opisivanja rezultata intervjua će se, u procesu preslušavanja njihovih odgovora i čitanja transkripata, odrediti kategorije dobivenih podataka kroz koje se mogu uspoređivati odgovori ispitanika po sektorima. Analiza kvalitativnih podataka temeljit će se na iščitavanju odgovora kako bi se identificirali zajednički kriteriji te se napravila usporedba odgovora po sektorima.¹⁵ Dakle, za analizu podataka dobivenih putem intervjua korišten je pristup tematske analize.^{16, 17}

¹⁵ Milas, G., *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Slap, Jastrebarsko, 2009.

¹⁶ Boyatzis, R. E., *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*, Sage Publications, Inc, London, 1998.

¹⁷ Kiger M. E.; Varpio, L., *Thematic analysis of qualitative data*, AMEE Guide, br. 131, 2020., dostupno na: DOI:10.1080/0142159X.2020.1755030 (1.6.2025.).

2.1. Sudionici

Za potrebe ovog istraživanja provedeni su intervjui s različitim stručnjacima kao sudionicima (N = 21), prosječne starosne dobi od 43 godine (SD = 8,98), u rasponu od 26 do 60 godina, iz četiri sektora: socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja, zdravstvenog sektora te sigurnosnog i pravosudnog sektora. Radno iskustvo ispitanika sezalo je od najmanje tri godine do najviše 40 godina radnog iskustva. Dakle, riječ je o namjernom, relativno malom uzorku stručnjaka biranom metodom grude snijega, čije mišljenje se željelo čuti i od kojih bi se mogle dobiti vrijedne i svrhovite informacije vezane uz problem istraživanja.

2.2. Metoda – polustrukturirani intervju

U skladu s ciljem istraživanja, osmišljen je plan ili protokol intervjua koji se sastojao od istraživačkih pitanja za analizu tamne brojke nasilja uključujući fenomenološka obilježja neprijavljenih nasilnih kaznenih djela. Dakle, tijekom 2021. godine intervjuiran je 21 zaposlenik/ca iz gore navedenih sektora u kojima su mogli imati i imaju kontakte s počiniteljima, žrtvama ili svjedocima nasilja. U skladu s protokolom u znanstvenim istraživanjima¹⁸ svi su ispitanici bili upoznati s ciljem istraživanja i planom provedbe intervjua. Ispitivači su bili pripremljeni i kompetentni za provedbu konkretnih intervjua. Protokol se sastojao od uvoda u kojem je opisan cilj istraživanja, uputa ispitanicima o potpisivanju privole za sudjelovanje te o mogućnosti njihova odustajanja u bilo kojem trenutku. Također, od ispitanika su se tražile osnovne informacije o profesiji te sektoru u kojem su zaposleni.

3. REZULTATI I RASPRAVA

Kao što je navedeno gore u tekstu, rezultati će se opisati i sažeti kombinacijom deduktivnog pristupa koji se temelji na protokolu istraživanja i induktivnoga koji se temelji na odgovorima ispitanika. Istaknut će se citati ili izjave sudionika koje potkrjepljuju tri glavne teme koje su se istaknule kao najvažnije kroz njihova iskustva i percepciju konteksta neprijavljivanja i/ili prijavljivanja nasilja.

U tablicama su sažete izjave profesionalaca koji dolaze iz javnog ili društvenog sektora koji imaju ključnu ulogu u prepoznavanju, otkrivanju i/ili procesuiranju

¹⁸ ALLEA, *The European Code of Conduct for Research Integrity – Revised Edition*, Berlin, 2023.

nasilja te prevenciji nasilja. Logično je da su o problemima istraživanja govorili iz perspektive svog djelokruga rada, ali je zanimljivo i kako su iz doživljenih situacija na gotovo jednak način problematizirali mogućnost poboljšavanja procesa prijavljivanja nasilja, i to kroz edukaciju kao sredstvo osvješćavanja i ohrabrivanja žrtve i njezine okoline da prijave te dodatnu edukaciju i kontinuiranu međusektorsku suradnju relevantnih profesionalaca radi nadvladavanja straha od mogućih posljedica zalaženja u tamnu brojku nasilja. Također je važno istaknuti kako su se kroz intervjuve ispitanici prisjećali slučajeva za koje im je žao što ih nisu dublje etiološki ispitali i prijavili iako žrtve to od njih nisu tražile. Primjerice, svi liječnici izjavili su da se u odnosu s pacijentima vode institutom liječničke tajne. Obvezno prijavljuju vidljive, teške tjelesne ozljede, a one manje vidljive ne prijavljuju ako žrtva to od njih ne traži. Ispitanik iz sektora zdravstva naveo je jedan slučaj kad je tek kasnije shvatio da je imao pacijenta koji je skrivao i trpio nasilje posljednjih nekoliko godina, uz opravdanje da zaštititi djecu. Nakon nekog vremena sam sebi postavljao je pitanje zašto je poštovao želju pacijenta da ne prijavi i sumnju te kako će djeca odrasla u začaranom krugu nasilja poslije u životu znati što je ispravno. U konkretnom slučaju, žrtvina kći se razboljela od depresivnog poremećaja i tek kad je ušla u proces liječenja, nakon završenog studija, njihov obiteljski liječnik povezao je dugogodišnju problematiku nasilja u konkretnoj obitelji. Jednaki nalazi pokazuju se i u sličnim stranim istraživanjima u kojima se žrtve boje da će zdravstveni djelatnici prekršiti načelo povjerljivost i privatnosti.¹⁹

Ispitanica iz sektora socijalne skrbi navela je kako žrtve koje dolaze u savjetovalište za žrtve obiteljskog nasilja ne žele službeno prijaviti nasilje, a traže pomoć, pa savjetovalište ne prijavljuje jer prvo pokušavaju savjetovati i ohrabriti žrtve da shvate kako se nasilje mora prijaviti. No, prijavljuju vidljive posljedice teškog fizičkog nasilja. Zanimljiv je podatak kako ispitanica iz spomenutog savjetovališta navodi da dobivaju po tri *e-maila* na dan s upitima kako izaći iz začaranog kruga teškog nasilja u kojem žive, s vrlo eksplicitnim opisima doživljavanja nasilja. Savjetovalište za sada takve *e-mailove* s opisima teških modaliteta nasilja ne prosljeđuje policiji, ali morat će, kako bi ih policija provjeravala, ako je moguće putem IP adrese servera s kojeg ih žrtve šalju ili nekom drugom primjenjivom taktikom postupanja.

Ispitanici iz sektora sigurnosti izjavljuju kako je njihova jedna od temeljnih zadaća otkrivanje, procesuiranje i prevencija nasilja, ali da bi bili uspješniji u otkrivanju nasilja, potrebna je kontinuirana suradnja s relevantnim stručnjaci-

¹⁹ Gerbert, B.; Abercrombie, P.; Caspers, N.; Love, C.; Bronstone, A., *How health care providers help battered women: the survivor's perspective*, Women & health, vol. 29, br. 3, 1999., str. 115 – 135.

ma i građanima koji će podijeliti informacije s njima. Policijski službenici s više radnog iskustva izjavili su kako je još uvijek sramota biti žrtva nasilja i za žene i za muškarce žrtve, jer je to posljedica stereotipa u društvu koji se većinom temelje na neznanju i strahu od etiketiranja.

Vrlo slične izjave navode se u recentnom istraživanju u kojem je sudjelovalo sedam europskih zemalja na temu poboljšanja međusektorskog rada (policije, sektora socijalne skrbi, zdravstvenog sektora i nevladinih organizacija). Tako se navodi kako sve žrtve nasilja dijele sram i blagi strah od reakcije formalne društvene kontrole kao razloge neprijavlivanja nasilja. Standardni operativni postupci i njihova učinkovita primjena u svakodnevnom stručnom radu utječu na učinkovitost relevantnih sektora. Također navode nedostatak standarda, protokola i smjernica u postupku prijavljivanja nasilja. Stručnjaci ističu kako je potrebno poboljšati suradnju različitih službi, poboljšati i pojačati resurse i moderno radno okruženje za kvalitetnije bavljenje detekcijom, procesuiranjem i prevencijom nasilja.²⁰ Dalje u tekstu sumirano će se prikazati izjave ispitanika za potrebe ovog istraživanja. Kroz provedene intervjuje sa stručnjacima iz četiri različita sektora (zdravstvenog, socijalne skrbi, obrazovnog te sigurnosnog/ pravosudnog) pokušalo se utvrditi osnovne elemente konteksta tamne brojke nasilja. Analizom njihovih odgovora iskristalizirale su se tri osnovne teme konteksta tamne brojke nasilja: postojeće stanje, razlozi neprijavlivanja te rješenja ili preporuke za poboljšanje problema neprijavlivanja. Intervjueri su imali zadatak upoznati ispitanike s radnom definicijom istraživanja koja se na prvu čini očita i jednostavna – nasilje je bilo koje namjerno fizičko ozljeđivanje ili ubojstvo druge osobe, ali i voditi razgovor tako da ne izgube iz vida središnje istraživačko pitanje, koje je u ovom slučaju bilo proučavanje fenomenologije, etiologije i procesuiranja nasilja s fokusom na zaštitu posebice ranjive skupine žrtava, pri čemu je tamna brojka nasilja integralni fokus interesa.²¹

²⁰ Mela, M. *et al.*, *IMPROVE D1.1 Factors Leading to Low Reporting of Domestic Violence and Restricting Access to Service About this document*, 2020., dostupno na: DOI:10.13140/RG.2.2.21029.4784910 (1.6.2025.).

²¹ Livazović, G.; Bojčić, K., *Qualitative Research on the Dark Figure of Physical Violence*, Sage, London, 2020.

Tablica 1. Postojeće stanje konteksta tamne brojke nasilja iz iskustva profesionalaca

	Postojeće stanje	Izjave
Sektor socijalne skrbi	U praksi vide transfer agresije tako da žrtve preusmjere agresiju na nasilje prema nekome. Opća praksa i liječnici opće medicine bi trebali surađivati sa socijalnom skrbi ako se radi primjerice o obiteljskom nasilju. Nedostaje suradnje primjerice u situacijama kojima je potrebno iskoristiti moguće mehanizme pomoći agresivnim počiniteljima – poslati ih na liječenje. Stručnjaci iz sustava nisu osviješteni o nužnosti razmjene informacija i koristi koje bi određeni sektor imao od te razmjene informacija. Sektori drže svoje podatke za sebe, nema sinkroniziranog koordiniranog rada u praksi. Nove tehnologije nisu iskorištene za omogućavanje pristupa podacima u stvarnom vremenu relevantnim akterima. Žrtve često nisu sigurne jesu li žrtve nasilja dok se upoznaju s fenomenom nasilja. Ističu kako je psihičko nasilje najteže. Važno je postupanje policije. Izjavljuju da su blage kazne za počinitelje.	“Mogu dobiti informaciju od policije o prethodnim prijavama, ali postupak je spor.” “Neću generalizirati, ljudski faktor je uzrok sporosti u prepoznavanju nasilja i rješavanju prijavljenih slučajeva.” “Ovlaštene osobe moraju puniti bazu podataka informacijama, kako bi svi koji moraju imali pristup i mogli pratiti određene osobe.” “Neki oblici nasilja / žrtve nisu kulturološki prepoznati u našem društvu.”
Odgojno-obrazovni sektor	Postoje protokoli o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima – nacionalni Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima koji je donijela Vlada Republike Hrvatske. Vidljive fizičke ozljede prijavljuju se, a nevidljive rješavaju u okvirima propisanih normi unutar škole. Primjerice, ako imaju agresivno dijete u školi, a roditelji ne žele surađivati, škola prijavljuje nadležnom tijelu socijalne skrbi. Nastavnici tijekom vremena zaboravljaju na protokole, uprava škole podsjeća nastavnike da u slučaju nasilja zovu policiju ako u tom trenutku nema člana stručne službe. Nastavnici ne prihvaćaju prijavljivanje nasilja kao svoj djelokrug rada. Nastavnici ne vjeruju u učinkovitost institucija. Primjerice, škola prijavi nasilje centru, prođe šest, sedam mjeseci i ništa se ne dogodi.	“Nemam iskustva s prijavom fizičkog nasilja, ali imam primjer kad su mi se učenici požalili na trpljenje <i>cyberbullinga</i> kojeg nisu prijavili jer su mislili da škola ne može ništa učiniti po tom pitanju.” “Iz iskustva mogu reći da sada ima manje fizičkog nasilja nego prije pet, šest godina... ili se ne prijavljuje.” “Dogodilo se da kad sam prijavila nasilje; dijete je više trpjelo jer druge službe nisu odradile.”

Postojeće stanje		Izjave
Odgojno-obrazovni sektor	Povjerenje učenika u nastavnike i razrednike iznimno je važno za njihovo donošenje odluke za prijavljivanje nasilja. Ako učenici vjeruju svojim učiteljima i profesorima, oni će prijaviti nasilje. Velik je problem u školama nedostatak stručne službe i velik udio u njihovu poslu zauzima "papirologija". Učenici to prepoznaju i nasilje rješavaju sami.	"Učenici je tata ubio mamu. Nakon toga je učenica činila nasilje, tukla se, škola je morala preuzeti odgovornost, stručnu i ljudsku brigu oko učenice jer su druge službe zanemarivale slučaj devet mjeseci. Hvala Bogu, učenica je sad maturantica i ne čini nasilje više." "Nasilje u vršnjačkim vezama je najprisutnije, a najmanje se reagira na njega i prijavljuje."
Zdravstveni sektor	Saznanja o fizičkom nasilju prijavljuju policiji za bolesnike koji žele prijaviti. Ako bolesnik planira učiniti nasilje – obavezno prijavljuju, dok za druge oblike nasilja – ohrabruju pacijente da prijave na način da s njima odrade administrativni dio posla (pošalju obavijest policiji i policija na temelju te obavijesti dođe u bolnicu obaviti razgovor i dalje upućuju žrtvu što treba činiti). Uplašenog pacijenta potiču na prijavu nasilja, ali neki poštuju želju pacijenata, dok neki automatski prijavljuju sve sumnje. No, praksa pokazuje da pacijenti izgube povjerenje u stručnjake koji bez njihova dopuštenja odmah na prvu prijave nasilje (jer nemaju snage "boriti se" s procedurama u drugim institucijama).	"Ne postoji protokol koji bi trebao zaštititi osobu koja bi prijavila." "Zrcalna slika obitelji vidi se na djeci." "Ako pacijent ne želi prijaviti tjelesnu ozljedu, a obrađen je kirurški, onda kirurg prijavljuje tu tjelesnu ozljedu protiv nepoznate osobe. Tako rade svi liječnici, obavezno prijavljuju tjelesne ozljede."
Sigurnosni sektor	Bolničke prijave uvelike kasne, osim ako je pacijent teško ozlijeđen i liječnici sumnjaju na nasilje pa odmah zovu lokalnu policiju. Kad je žrtva toliko ozlijeđena da se sumnja na nasilje, liječnik kontaktira policijsku postaju i tada se reagira promptno te policijski službenici dolaze u bolnicu, obavljaju razgovor sa žrtvom i prikupljaju informacije. No, neki izjavljuju kako postoji problem sa sektorom socijalne skrbi, jer oni ne prepoznaju oblike nasilja, nemaju instrumente za ulazak u obitelj. Pritom se ne generalizira jer to kako će se posao odraditi ovisi o puno čimbenika, a ponajviše o pojedincima profesionalcima koji će bez odgađanja rješavati slučajeve.	"Svaki oblik nasilja posljedično izaziva i druge probleme." "U manjim sredinama međuresorna suradnja dobro funkcionira." "Ono što iz iskustva mogu reći je da djeca koja su bila žrtve nasilja svojih roditelja na kraju postaju i sami nasilnici." Ne vidi razlog za neprijavljivanje. "Policija i državni odvjetnik surađuju, na pomalo neformalan način dobro surađuju sektori jer se profesionalci kroz posao upoznaju i kao privatne osobe."

Postojeće stanje		Izjave
Sigurnosni sektor	Državno odvjetništvo evidentira prijavljenu nasilnu djecu – jer što je prijavljeno dijete mlađe, veća je šansa da se pretvori u nasilnu odraslu osobu. Čuvanje takve informacije je rezultat radionica i interdisciplinarnog bavljenja nasiljem i njegovom tamnom brojkom. Najučestaliji oblici nasilja koji se prijavljuju, iz iskustva državnog odvjetnika, su: roditeljsko kažnjavanje djece – već ogrebotina na djetetu stavlja roditelja u položaj počinitelja kaznenog djela; vršnjačko fizičko nasilje u školi kojemu prethodi maltretiranje; <i>cyberbullying</i>; žrtva postaje počinitelj, situacijsko fizičko nasilje tijekom noćnih izlazaka, okupljanja, utakmica. Društvo slabo prepoznaje muškarce žrtve, starije osobe kao žrtve nasilničkog ponašanja i tu je tamna brojka velika – edukacijom i istraživanjima trebaju se razbijati stereotipi u društvu.	“Za državnog odvjetnika je najizazovnije dobiti koncizan iskaz žrtve.” “Kad odgojna sankcija roditelja prelazi u kazneno djelo – to je područje sive zone.” “Državno odvjetništvo ne bježi od odgovornosti prijavljivanja ako dobije dobre informacije, od policije, škole, medicinske ustanove... uključuje se Centar ako su djeca.” “Polijske službenice su sklonije zvati Državno odvjetništvo i izvan radnog vremena.” “Državni odvjetnici će se međusobno konzultirati ako imaju kompliciranije situacije, dok suci baš i neće.”

Tablica 2. Razlozi neprijavljivanja po sektorima

Razlozi neprijavljivanja		Izjave
Sektor socijalne skrbi	Strah od počinitelja, žrtve mole da oni ne prijavljuju policiji ili državnom odvjetništvu, nepovjerenje u sustav, strah od etiketiranja, ekonomska nesamostalnost žrtve, prisutnost djece. Manje iskustva sa službenim prijavama nasilja, a više sa žrtvama i počiniteljima kojima je sud izrekao mjeru obveznog psihosocijalnog tretmana. S obzirom na opću populaciju, smatraju se spremnijima za prijavljivanje nasilja. Nevidljivo ili teže vidljivo psihičko nasilje smatraju težim od fizičkoga. Silovanje, vidljive fizičke tragove (npr. modrice) i sl. prijavljuju policiji. U savjetovalištim, za “blaže oblike” fizičkog nasilja sugeriraju žrtvama da prijave same ili da žrtva i počinitelj dođu na neki oblik tretmana, ako je riječ o obiteljskom/partnerskom nasilju.	“Problem je nedostatka suosjećanja građana, ljudi bi sami trebali imati svijest o tome da je potrebno pomoći susjedu i svojim sugrađanima.” “Treba prijaviti radi djece koja su nemoćna unutar obitelji.” “Važan je ljudski faktor za razmjenu informacija.”

	Razlozi neprijavljivanja	Izjave
Odgojno-obrazovni sektor	Ne prijavljuju sumnje. Točno je propisano što se prijavljuje. Agresivni roditelji rade probleme. Ako prijave roditelje, ne dobiju povratnu informaciju što se s takvim roditeljima događa. Misle da su posljedice prijavljivanja štetnije od trpljenja nasilja. Profesori nerado zovu policiju. Stručne službe imenom i prezimenom prijavljuju nasilje stavljajući svoju privatnu adresu na obrazac prijave, a ne službenu.	“Roditelji su najveći problem. Jedan otac je prijetio da će ubiti učiteljice, htio udariti učiteljicu, bacao mobitel, vikao na učiteljice.” “Meni ništa ne znači hoće li se nekom roditelju djeteta suditi nakon što on mene upuca ili postavi bombu u školu, a neki od roditelja bi to stvarno mogli učiniti.”
Zdravstveni sektor	Neki razlozi neprijavljivanja: strah da pacijenti ne izgube povjerenje u njih, ne prijavljuju sumnje jer nisu sigurni u njih. Ali, žrtve zbog srama ne prijavljuju nasilje u obitelji i ne žele priznati da imaju obiteljskih problema (fizičke ozljede prijavljuju, a sumnje na psihičke baš i ne). Ali, u slučaju sumnje, nude pomoć žrtvama u smislu savjetodavnog razgovora. Neki sudionici spominju jasne protokole za prijavljivanje nasilja, neki kažu da jasni protokoli u njihovim institucijama ne postoje te kako bi postojanje istih konačno razjasnilo i usustavilo svako potrebno prijavljivanje nasilja policiji i državnom odvjetništvu. Katkada uvažavaju želje pacijenta pa ne prijave nasilje, ali pružaju pacijentu psihološku i drugu pomoć (ohrabruju ih za prijavu, nekim pacijentima treba vremena da se ohrabre za prijavljivanje). Daljnja traumatska iskustva nakon prijave za koju nemaju snage. Nastoje pomoći čovjeku da sam sebi pomogne ako je žrtva nekih oblika nasilja. Često ljudi odustaju od prijavljivanja unatoč ohrabrivanju da prijave i rješavaju uzroke nasilja kojeg su žrtva Neki izjavljuju kako je prijavljivanje bez jasnog, provedivog protokola siva zona. Međuresornu suradnju bi olakšao jasan protokol za prijavljivanje – socijalni radnici su najpozvaniji ulaziti u intimu neke obitelji, u smislu etiologije nasilja. Profesionalci ne prijavljuju, ako ne znaju cijelu istinu – ako im pacijent djelomično nešto kaže, a tragovi nasilja se ne vide.	“Mislim da se ne prijavljuje zbog straha vlastitog i zbog straha za žrtvu, ali fizičke ozljede se moraju prijaviti, silovanja obavezno.” “Boje se počinitelja, slušaju i prate izvještavanje u medijima kako se počinitelj osvećuje žrtvama.” “Srušen je autoritet profesionalaca. Također, strah je razlog, jer nikad ne znate što jedan psihopat može učiniti profesionalcu.” “Klima u društvu bi trebala biti takva da se profesionalce ne smije dirati i da kazne za one koji ih dirnu moraju biti brze, bez odgode.”

Razlozi neprijavljivanja		Izjave
Sigurnosni sektor	Osuda okoline Sram Strah od počinitelja Počinitelj je bliska osoba. Nepovjerenje u sustav / neugodna iskustva u kontaktu s policijom ili pravosuđem. Ovisno o razini samostalnosti žrtve, npr. ako je u pitanju obiteljsko nasilje, a žrtva ne radi, nema prihode, trpi nasilje i dalje Neki trpe nasilje i radi djece (žele prividno sačuvati formu funkcionalne obitelji).	“Mislim da je problem konzervativno društvo i, uvjetno rečeno, dosta ljudi još uvijek smatra da je sramota biti žrtva nasilja te da je žrtva sama pridonijela tom nasilju, da je potaknula počinitelja na neki način da se nad njom izvrši nasilje.” “Nedovoljna educiranost službenika iz drugih sektora za prijaviti nasilje (ne prijavljuju sumnju na nasilje).” “Vraćanje povjerenja, ne samo u policiju nego i u pravosudni sustav.”

Tablica 3. Preporuke ili rješenja za poboljšanje prijavljivanja tamne brojke nasilja

Preporuke		
Sektor socijalne skrbi	Svaka službena osoba trebala bi prijaviti nasilje, npr. liječnici bi trebali prijaviti i sumnju. Liječnik se boji da će izgubiti povjerenje pacijenta. Neke žene nisu sigurne je li situacija u kojoj one žive uopće prijavljiva, omalovažavanje kao psihičko nasilje dovede do toga da se žrtva fizički razboli. Žene ne žele prijaviti jer se boje posljedica prijavljivanja. U savjetovalištim stručnjaci traže da i počinitelj dođe jer nije uvijek patologija u pitanju, nego neki naučeni obrasci nasilnog ponašanja kod kojih tretman ima smisla. Radi se na prihvaćanju novih obrazaca ponašanja nakon što je počinitelj osuđen na tretman. U savjetovalištu dolaze barem tri <i>e-maila</i> na dan u kojima žene opisuju situacije obiteljskog fizičkog i psihičkog nasilja, ali mole da se ne prijavi. Iz savjetovališta planiraju <i>e-mailove</i> žrtava prosljeđiti policiji pa neka policija provjerava radi li se o nasilju ili eventualno psihijatrijskim bolesnicima koji nisu u realitetu. Pravosuđe i liječnici (primarna praksa) su najslabija karika, dok hitna i bolnice prijavljuju.	“Unutar svakog sektora više dijeliti informacije.” “ Vrlo je teško nekoga nagovarati da prijavi nekoga, ali mislim da bi trebali svi dati informaciju da je to ponašanje nešto što treba osuditi i nešto što bi moglo bit drugačije.” “Meni je u kontekstu socijalne radnice izazovno kako opisati i što ću zapravo odrediti od informacija u dopisu, da ne pogoršam situaciju, a s druge strane da ju ne umanjim – dakle, kako biti što realniji, što jasnije prezentirati da se nešto događa.” “Kad se odluči prijaviti neko nasilje, tu se ne nailazi na nekakve prepreke.”

Preporuke	
Odgojno-obrazovni sektor	Češće podsjećanje nastavnika na protokole. Potrebno je poboljšanje međusektorske suradnje u obliku razmjene informacija. Suradnja s roditeljima iznimno je važna, a potrebna im je pomoć u postupanju s agresivnim roditeljima. Jasno postaviti granice kad treba prijaviti nasilje (tučnjave, teško fizičko nasilje, a ostalo rješavaju unutar škole).
Zdravstveni sektor	Prijavljivati svako nasilje jedini je način da se tamna brojka nasilja smanji. Silovanja, mladi zlostavljani u obitelji, nasilje u braku... dio tih slučajeva je prijavljen, ali, nažalost, velik dio ostaje neprijavljen. Ako se radi timski, nasilje se redovitije prijavljuje. Oni koji provode psihosocijalni tretman nasilja u obitelji kažu da nedostaje protokol za prijavu počinitelja nasilja. Međusektorsko povezivanje treba poboljšati u smislu prijavljivanja počinitelja nasilja. Stručni tim trebao bi napraviti smjernice koje bi zaštitile profesionalce koji bi prijavljivali te, ako se dogodi da prijave nešto što i nije za prijaviti, da za to ne trpe sankcije. Jednake smjernice za sve profesionalce, da se ne može detektirati tko je prijavio. Osnovati centre za mlade s volonterima koji bi radili trijažu među djecom da se prepozna situacija u obitelji, ali ne samo u obitelji nego i u drugim društvenim institucijama.

“Proces prijave bi se mogao poboljšati zapošljavanjem više stručnih osoba i u školama i u Centru kako bi se ostvarila kvalitetna i kontinuirana komunikacija.”

“...sve manje prijava i od nastavnika i od učenika.”

“Pa ja mislim da bi jedna od stvari koje bi trebalo napraviti, možda je to početak, zaposliti više ljudi. Znači, nama u školi treba više ljudi.”

“Fizičkom nasilju prethode drugi oblici nasilja i trebalo bi kroz slikovnice djecu učiti o oblicima ponašanja, mirnom rješavanju sporova... primarna prevencija je nužna. Edukacija kao sredstvo prevencije nasilničkog ponašanja.”

“Edukacijom i konkretnim hodoogramom ohrabriti stručnjake da prijavljuju pa bi i oni bili odlučniji prijavljivati nasilje.”

“Iskoristiti društvene ili neke druge mehanizme za pokretanje kampanja koje bi osvještavale i ohrabrivale žrtve da prijave nasilje.”

Preporuke	
Sigurnosni sektor	Općenito, svi su komentirali kako je prijavljivanje obveza i pravo policijskih službenika po službenoj dužnosti te bi se trebalo više poraditi na međuresornoj suradnji u smislu protokola, od kojih neki već postoje, za postupanje kad se dogode neki oblici nasilja. Svi ističu važnost edukacije profesionalaca koji bi trebali znati prepoznati rane simptome, simbole i znakove nasilja, ali i edukaciju i informiranost potencijalnih žrtava i oštećenih osoba o prevenciji i drugim mogućnostima zaštite koju pruža država putem svojih institucija te putem suradnje s civilnim društvom. “Ja sam kao državni odvjetnik prijavio susjedu koju ne poznam, za zlostavljanje sina. Nazvao sam policiju koja je došla za 20 minuta, u pratnji socijalne radnice. Dijete preuzela socijalna radnica, mamu odvela policija i sve se odradilo brzo.” “Ako dijete čupa kosu ili grize nokte, školske stručne službe mogu raditi s takvom djecom i uključiti se u uzroke takvog ponašanja. Kazneni postupci prema maloljetnicima su tajni i završavaju odgojnom mjerom (obvezni psihosocijalni tretman kojeg će odrađivati u ustanovi izvan škole) tako da taj pedagog ne mora biti uključen.” “Susjedi (obitelj i zajednica) bi trebali prijavljivati nasilje oko sebe.” “Susjedi ne žele svjedočiti.”

Stručnjaci su osjetljivi na pojave nasilja i njegove manifestacije te, iako živimo u društvu koje je općenito osjetljivo na nasilje, neki smatraju kako je nasilje ozbiljan društveni problem bez obzira na to što neki percipiraju manju, smanjenu incidenciju nasilja u društvu, a neki veću. Općenito, smatraju kako je nasilje složen fenomen koji može biti dio različitih uobičajenih životnih situacija kao što je nasilje u školi, među vršnjacima, u obitelji, na javnim mjestima, seksualno nasilje, fizičko nasilje u odnosu na službene osobe i njih same kao djelatnike različitih ustanova, internetsko nasilje i sl.

Ispitanici smatraju kako su svi oblici nasilničkog kriminala štetne društvene pojave loše posljedice kojih osjećaju žrtve koje su bile viktimizirane, ali i njihovo okruženje te društvo u cjelini. U tom smislu, preveniranje, otkrivanje te procesuiranje svih oblika kriminala i nasilja zadaća su svih oblika društvene kontrole – formalne i neformalne: od susjeda, prolaznika, rodbine, kolega s posla do učitelja, liječnika i policije i dr.

Svi intervjuirani eksperti naveli su kako je najlakše prijaviti vidljive posljedice nasilničkog ponašanja kao što su teške fizičke ozljede na osobi s kojom dođu u kontakt i u tom slučaju ni za koga od njih nema dvojbe oko prijavljivanja. No, kada su u pitanju manifestacije posljedica nasilničkog ponašanja koje nisu tako

očite i za koje treba dublje ući u etiologiju njihova nastanka, počinju se javljati dvojbe oko prijavljivanja. Zanimljivo je kako ističu da je potrebno istražiti tamnu stranu nasilja kako bi se pomoglo žrtvama, ali neki navode kako je važno pomoći i počiniteljima jer se kroz praksu pokazalo kako su neki počinitelji ujedno bili i žrtve koje su od svoje obitelji naslijedile nasilnički obrazac ponašanja i da ih se kroz neki oblik tretmana i liječenja može korigirati jer i oni sami žele popraviti svoje ponašanje.

Nedostatak ovog istraživanja je vrsta uzorka i veličina uzorka jer se radilo o prigodnom uzorku i ne postoji mogućnost uopćavanja mišljenja ispitanika. No, koncept istraživanja kao i njegov protokol mogu se ponoviti na većoj populaciji jer su mišljenja relevantnih stručnjaka vrlo vrijedan izvor empirijskih podataka, informacija i situacija koje se mogu iskoristiti za provedbu fokus-grupa ili čak zajedničkih edukativnih radionica. Preporuka je uključiti i druge institucije i organizacije poput civilnog sektora, vjerskih zajednica i medija koji bi mogli pomoći u osvještavanju problema tamne brojke i poboljšavanju procesa prijavljivanja nasilja.

4. ZAKLJUČAK

Policija se u percepciji svih ispitanika ističe kao prva instanca kojoj se profesionalci iz različitih sektora obraćaju i upućuju prijave nasilja. Svi sudionici istraživanja istaknuli su da teške tjelesne ozljede – osobito one s vidljivim tjelesnim traumama – obvezno prijavljuju. Primjerice, ako pacijent s vidljivim ozljedama odbije prijaviti nasilje, a zaprimljen je u hitnu kiruršku službu, liječnici ga zbrinjavaju, no tjelesnu ozljedu prijavljuju policiji, često kao ozljedu od strane nepoznatog počinitelja.

U slučajevima teškog nasilja, čak i profesionalci koji su inače obvezani čuvanjem profesionalne tajne odlučuju se na prijavu. No, kod manje vidljivih ili psiholoških oblika nasilja, prijavljivanje često ovisi o pristanku žrtve ili ostaje izostavljeno zbog opterećenosti poslom ili neprepoznatog obrasca nasilja. Mišljenja ispitanika naglašavaju važnost pravodobnog prepoznavanja ranih znakova nasilničkog ponašanja. Kao rijetkost spominju iskustva nasilja u radnom okruženju, a ako do takvih incidenata i dođe, izbjegava se formalno prijavljivanje policiji radi očuvanja kolegijalnih odnosa. Takvi se slučajevi obično bilježe u internim izvještajima, u skladu s pravilnicima dotične institucije, ali rijetko prelaze institucionalne granice. Neki navode da se žrtve tek nakon ponavljanja nasilja odlučuju same obratiti policiji. Slično se primjećuje i u odnosu pacijenata prema medicinskom osoblju – postoje interni protokoli, ali verbalne prijetnje često se ne prijavljuju. Iskusniji stručnjaci često štite mlađe kolege u susretima

s agresivnim pacijentima, klijentima, učenicima i sl. Pratinja pacijenata zna biti izvor konflikta – nerijetko dolazi do prijetnji zdravstvenim djelatnicima, pokušavajući nametnuti svoje viđenje liječenja. Slična dinamika događa se i u školama, gdje roditelji prijetje nastavnicima. Neovisno o sektoru iz kojeg dolaze, svi ispitanici ističu slične razloge neprijavlivanja nasilja: strah od počinitelja, stigmatizacija žrtve, nedovoljno znanje o postupku prijave i njegovim posljedicama, slaba koordinacija među institucijama u razmjeni relevantnih informacija te opće nepovjerenje u učinkovitost sustava. I dok se neki oblici nasilja manifestiraju kroz pojedinačne činove, drugi se razvijaju unutar skupina, no u oba se slučaja posljedice odražavaju na širu društvenu zajednicu. Upravo zato svi sudionici ističu kako svaka struka treba pridonijeti rješavanju problema tamne brojke obiteljskog nasilja. Naglašavaju da, nažalost, najuža obitelj i dom često postaju najnesigurnija mjesta za žrtve. Prema mišljenju ispitanika, neprijavljeno i neprepoznato nasilje može tijekom vremena eskalirati u pogibeljno ponašanje te generirati dodatne probleme, kako na mikrorazini društva tako i na makrorazini. Ističu da počinitelji nasilja narušavaju temeljne društvene vrijednosti, štete zajedničkoj kulturi i ugrožavaju društvenu koheziju.

Prijavljivanje nasilja vide kao moralnu obvezu svakoga tko za nasilje sazna.

Nasilje, kao i njegovo neprijavljivanje, duboko su ukorijenjeni u društveni kontekst, baš kao i prepreke koje sprječavaju njegovo suzbijanje. U uvodnom je dijelu rada fenomen tamne brojke analiziran i teorijski – kroz prizmu simboličkog interakcionizma, posebice oslanjajući se na Goffmanov dramaturški pristup. U tom okviru, i profesionalci i žrtve mogu se promatrati kao “glumci” i “publika”, koji u međusobnoj interakciji biraju kako će se predstaviti pred drugima. Nerijetko se neugodne činjenice prikrivaju, a istine izbjegavaju, kako se ne bi narušila slika o sebi ili radna stabilnost. Uloga pomagatelja u hrvatskom društvu percipira se kao visoko vrijedna i moralno pozitivna. Svi ispitanici zaposleni su u sektorima čija je temeljna svrha pomoć drugima. Ipak, zabilježena je i pojava prebacivanja odgovornosti, što se često opravdava strahom od neizvjesnog ishoda prijave, neinformiranošću o formalnim procedurama ili nadom da će netko drugi poduzeti potrebne korake.

Unatoč razlikama u profesionalnim ulogama i kontekstu djelovanja, svi ispitanici ostavljaju dojam angažiranih i empatičnih pojedinaca, te izražavaju jasnu spremnost za međusektorsku suradnju i kontinuirano stručno usavršavanje, kao ključne preduvjete za smanjenje tamne brojke i učinkovitije suzbijanje nasilja.

4.1. Praktična implikacija

S obzirom na mišljenja ispitanika koji dosljedno, neovisno o profesiji, daju identične izjave kako je unutarsektorska ustrajnost u komunikaciji (razmjeni informacija o sumnji na nasilje i o nasilju), a osobito međusektorska komunikacija o prijavama nasilja (osim kad je riječ o vidljivim, teškim tjelesnim ozljedama) spora i troma, nude smjernice za sve u smislu poboljšanja operativne mreže profesionalaca uključenih u sustav prijave nasilja. Također, ističe se potreba za preciznijom i standardiziranom procedurom prijavljivanja nasilja, koja bi potencijalnim prijaviteljima olakšala donošenje odluke, osigurala njihovu anonimnost i time povećala broj prijava, osobito u slučajevima prikrivenog ili dugotrajnog nasilja.

Zabrinjavajuće je što ispitanici prepoznaju veću operativnost sustava u slučajevima kada su žrtve djeca, dok ostale ranjive skupine – primjerice starije osobe ili muškarci žrtve obiteljskog nasilja – često ostaju na margini institucionalne brige. Međutim, čak i u slučajevima kada su djeca izravne žrtve ili svjedoci nasilja sustav nerijetko pokazuje znakove neosjetljivosti i sporosti.

Ilustrativan je primjer slučaja u kojem je otac usmrtio majku djeteta koje je svemu svjedočilo te nakon traumatskog događaja razvilo snažno agresivno ponašanje prema vršnjacima i učiteljima. Iako je riječ o iznimno teškom i očitim slučaju, stručna pomoć djetetu pružena je tek nakon devet mjeseci, što jasno upućuje na ozbiljan propust i kašnjenje sustava, čak i u situacijama koje bi trebale izazvati prioritetnu reakciju. Na temelju obrađenog uzorka u ovom radu, ne može se donositi generalan zaključak o funkcioniranju sustava u svim slučajevima, no kad su djeca u pitanju, svaki primjer zakašnjele reakcije, čak i ovaj jedan, opomena je svima kako se to ne bi smjelo događati ni prema jednoj društvenoj skupini, a pogotovo ranjivoj kao što su djeca. Nužno je ažurirati i implementirati prioritetne reakcije sustava prema djeci, kako bi se osigurala brza i učinkovita pomoć u situacijama kada je to najpotrebnije. Samo pravodobnim i adekvatnim odgovorima možemo minimalizirati štetu koju nasilje može proizročiti i omogućiti djeci da se oporave i razvijaju u sigurnom i podupirućem okruženju.

Svi ispitanici dosljedno naglašavaju važnost kontinuirane edukacije – kako stručnjaka koji su prvi u kontaktu sa žrtvama tako i šire javnosti – uz podsjetnik da smo svi potencijalne žrtve nasilja. Osim toga, ističe se potreba za uspostavom jasnih protokola za razmjenu relevantnih informacija među sektorima, kao i za integracijom suvremenih tehnologija u sustav prijavljivanja i praćenja slučajeva nasilja.

LITERATURA

- Afrić, V., *Simbolički interakcionizam*. Revija za sociologiju, vol. 19, br. 1-2, 1988., str. 1 – 13.
- ALLEA, *The European Code of Conduct for Research Integrity – Revised Edition*, Berlin, 2023. DOI: 10.26356/ECOC
- Aljumily, R., *Quantitative Criminology: Bayesian Statistics for Measuring the “Dark Figure” of Crime*, SSRN Electronic Journal, 2017. DOI:10.2139/ssrn.2999280
- Asiama, A.; Zhong, H., *Victims rational decision: A theoretical and empirical explanation of dark figures in crime statistics*, Cogent Social Sciences, vol. 8, br. 1, 2022. DOI: 10.1080/23311886.2022.2029249
- Bideman, A.D.; Reiss, A.J., *On Exploring the “Dark Figure” of Crime*, The Annals of the American Academy of Political and Social Science, vol. 374, br. 1, 1967., str. 1 – 15. DOI: 10.1177/000271626737400102
- Boyatzis, R. E., *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*, Sage, London, 1998.
- Cifrić, I., Čovjek u društvu i sistemu, Media, culture and public relations, vol. 3, br. 2, 2012., str. 111 – 119.
- Cvjetičanin, V.; Supek R., *Emile Durkheim i francuska sociološka škola*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2003.
- Emsley, C., *Crime, Police, and Penal Policy: European Experiences, 1750-1940*, Oxford Academic, Oxford, 2007. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199202850.003.0007
- Gerbert, B.; Abercrombie, P.; Caspers, N.; Love, C.; Bronstone, A., *How health care providers help battered women: the survivor’s perspective*, Women & health, vol. 29, br. 3, 1999., str. 115 – 135.
- Getoš Kalac, A-M.; Šprem, P., *Kaznenopravno i kriminološko poimanje “delinkventnog” nasilja u Hrvatskoj*. Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. XI., br. 1, 2020., str. 119 – 132. DOI: 0.32984/gapzh.11.1.7
- Horvatić, Ž., *Elementarna kriminologija*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.
- Kiger, M. E.; Varpio, L., *Thematic analysis of qualitative data: AMEE Guide br. 131*, 2020. DOI:10.1080/0142159X.2020.1755030
- Krapac, D., *Trajanje kaznenog postupka i pravo na kazneno suđenje u razumnom roku*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 1, 2013., str. 5 – 70.
- Livazović, G.; Bojčić, K., *Qualitative Research on the Dark Figure of Physical Violence*, Sage, London, 2020. DOI: 10.4135/9781529743814
- Mela, M. et al., *IMPROVE D1.1 Factors Leading to Low Reporting of Domestic Violence and Restricting Access to Service*, 2020. DOI:10.13140/RG.2.2.21029.4784910

- Michelle E. Kiger, M. E.; Varpio, L., *Thematic analysis of qualitative data*, AMEE Guide Medical Teacher, 2020. DOI: 10.1080/0142159X.2020.1755030
- Milas, G., *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Slap, Jastrebarsko, 2009.
- Mosher, C. J.; Miethe, T. D.; Phillips, D. M., *The mismeasurement of crime*, Sage, Thousand Oaks, CA, 2002.
- Naeem, M.; Ozuem, W.; Howell, K.; Ranfagni, S., *A Step-by-Step Process of Thematic Analysis to Develop a Conceptual Model in Qualitative Research*, International Journal of Qualitative Methods, vol. 22, 2023. DOI:10.1177/16094069231205789
- Ritzer, G., *Suvremena sociologijska teorija*, Globus, Zagreb, 1997.
- Tkalac Verčić, A.; Sinčić Ćorić, D.; Pološki Vokić, N., *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada*, M.E.P. Consult, Zagreb, 2010.

Summary

Ruža Karlović *

OPINIONS AND GUIDELINES BY COMPETENT PROFESSIONALS IN REGARDS TO THE PROBLEM OF THE DARK FIGURE OF VIOLENCE

The research aimed to gain insights into the context of the “dark figure” of violence through the experiences of competent professionals. The primary research problem focused on understanding the reasons for not reporting instances of violence. To address this issue, specific research questions were formulated within the research protocol.

Qualitative research was conducted using semi-structured interviews with professionals from four relevant sectors: health, education, social welfare, and security/judicial, in the cities of Zagreb and Osijek. The results revealed that professionals are particularly sensitive to visible and severe physical violence that is commonly reported. In contrast, other forms of violence—such as physical harm and the impaired health of victims—remain largely unreported, contributing to the “dark figure” of violence.

Domestic violence emerged as a significant topic during the interviews due to its profound implications for both individuals and society as a whole. While statistics indicate that men are predominantly identified as perpetrators of violence, the participants also highlighted the concerning issue of men and the elderly being victims of domestic violence.

Across all professions, respondents identified several common reasons for not reporting incidents of violence: fear of the perpetrators, victim labelling, insufficient knowledge about the reporting process, slow data exchange, and concerns over confidentiality.

In conclusion, the paper outlines specific solutions and recommendations that professionals, based on their experiences, suggest in order to enhance the process of reporting violence.

Key words: violence; reporting of violence; domestic violence; dark figure

* Ruža Karlović, Ph. D., Assistant Professor, The Police College of the Ministry of Interior Affairs of the Republic of Croatia, Avenija Gajka Šuška 1, 10000 Zagreb; rkarlovic@fkz.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6810-0062